رووخانی دەسەڵاتی سەربە ئامریکا لە ئەفغانستان و ئەزموونەکانی بۆ حکوومەتی هەرێمی کوردستان.. خەلیل غەزەیی

پێشەکی

دوای ڕێککەوتنی ئامریکا لەگەل تاقمی تێرۆریستی تاڵەبان و پشت گوێ خستنی دەسەڵاتی فەرمیی ئەفغانستان لەو ڕێککەتنەدا و، پاش دەسپێکردنی چوونەدەری هێزی چەکداری ئامریکا و هاوپەیمانەکانی لە ئەفغانستان و شەمانەی بەتەنیاهێشتنی دەوڵەت و خەڵکی ئەفغانستان لەبەرابەر هێرشی تێرۆریستانی تاڵەبان، کە وەک خەیانەتی ئامریکا بە خەڵکی ئەفغانستان و شکستێکی سەرشۆڕانەی دیکە پاش "ڤییەتنام" ناو دەبرێ، لە ناو کوردانیش باسی ئەوە هاتە پێش کە گەر ئامریکا ئیراق بەجێ هێڵێ (دیارە ئیراق و ئامریکاش ڕێککەوتنێکیان لە نێوان دا هەیە کە تا کۆتایی ئەمساڵ هەرچەشنە چالاکییەکی نیزامیی ئامریکا کۆتایی دیت و تەنیا ژمارێک هێزی نیزامی بۆ راهێنانی سەربازی و ئەمنییەتی دەمێننەوە. کە ئەگەری چوونەدەری ئەوانیش لە داهاتوودا کەم نییە)، حکوومەتی هەرێمی کوردستانیش بوونی دەکەوێتە مەترسیی هێرشی نەیارانی کورد کە دەتوانێ وەک گرتنەوەی کەرکووک، گەلەکۆمەی دەوڵەتانی ئێراق و ئێران و رەنگە بەهاوکاریی دەوڵەتی تورکیا بێت.کە ئەنجامی هەرەس هێنانی حکوومەتی هەرێمی کوردستان دەبێ. ئەم بەچوونە پاش هەرسهێنانی دەوڵەت و هێزی چەکداری ٣٦٠ هەزارکەسیی ئەفغانستان لە ناو کوردان دا بەهێزتر بوو .

دیارە خەڵکانی جیاواز بە ئامانجی جیاوازەوە ئەو باسە(ئەگەری هێرش کردنە سەر باشوور و رووخانی دەسەڵاتی هەرێم)یان هێناوەتە ئاراوە. کە هەڵوێست گرتنی کاربەدەستانی هەرێمی کوردستان و لەوانە مەسعوود بارزانی سەرۆکی پارتی دێموکراتی لێکەوێتوەتەوە. کە هەموویان باس لە خۆڕاگری و تەفروتووناکردنی هێرشبەران دەکەن. ئەگەرچی رەنگە بەجگەلە چالانی کورد، تاک و تووک کەس یا ناوەند و تەنانەت دەوڵەتی دژی کورد ئەوباسەیان ڕاستەوخۆ یا ناڕاستەوخۆ هێنابێتە ئاراوە، کە مەبەستی دوژمنکارانەیان ئاشکرایە، بەڵام زۆرێک لە رووناکبیران و رخنەگرانی کورد، وەک دەسەزیی بو پێشگرتن بە ئەگەری هەر کارەسات و رووداوێکی خراپ، دەسەڵاتی هەرێمیان لە کەموکووڕیەکانی

ئاگادارکردوەتەوە و هوشداریان داوە کە گەربێتو هۆکارەکانی هەرەس هێنانی دەوڵەتی ئەفغانستان بەهەند نەگرن، بێگومان لە ئەگەر هەر پیلانێکی لەو چەشنەدا، زەرەرمەندی سەرەکی ئەو دەسەڵاتە و پاشان خەڵکی باشووری کوردستان دەبن.
منیش وەک کوردێکی چالاک لە بواری میدیا کە زۆرتر وەک رخنەگر چالاکیم هەبوە، بە ئەرکی خۆم زانی روانگە و بۆچوونی خۆم لەم بارەوە بۆئاگاداریی هاونیشتمانان و هاوکات دەسەڵاتی هەرێمی کوردستان بگەیەنم. پێویستە ئەوەش زیاد بکەم گەرچی بەداخەوە رخنەگرتن لە لای ئێمە هێشتا جێگەی شیاوی نییە و رخنەی پۆزوتیڤ وەرناگیرێ. بەتایبەت کاربەدەستی حکوومەتی هەرێم و هەردوو حیزبی دەسەڵاتدار بەشێوەیەکی گشتی هەر رخنەگرتنێک دەبەنە بواری دوژمنکارییەوە، سەرەڕای ئەمانە ئەوەی پەیوەندیی بە منیوە هەیە، لە ماوەی تێکۆشانی میدیاییم دا هەوڵم داوە بەئینسافەوە هەڵوەست و رخنەبگرم و گەر هەنگاوێکی هەرێمم بە دروست زانیبێ، راشکاوانە ،وەک ئەرکی خۆم پشتیوانیم لێکردوە. کە دەتوانم پرسی رێفراندۆمی ساڵی ٢٠١٧ بە نموونە بهێنمەوە کە سەرەڕای هەموو رخنەکانم لە دەسەڵاتی هەرێم و بەتایبەت شێوەی دەسەڵاتداریی و سیاسەتی مەسعوود بارزانی، بە بڵاوکردنەوەی ڕاگەیەندراوێک لەو ڕێفراندۆمە پشتیوانیم کرد.

ئیستەش وەک ئەرکی سەرشانم ڕوانگە و بۆچوونی خۆم لەسەر شێوەی دەسەڵاتداریی هەرێم و ئەگەرەکانی داهاتوو، بەتایبەت پاش چوونە دەری ئامریکا لە عێراق (لە سەرەوە باسم کرد)، لە چوارچێوەی ئەم نووسراوەیەدا بۆ ئاگاداریی بەڕێوەبەرانی حکوومەتی هەرێم و قەزاوەتی هاونیشتمانان دەخەمەروو.
بەشی یەکەم: لە داگیر کردنی ئەفغانستانەوە تا رووخانی دەسەڵاتی دانراوی ئامریکا و گەڕانەوەی تاڵیبان
کاتێک ئامریکا پاش رووداوەکانی ١١ی سپتامبر، بەمەبەستی لەدانی تێرۆریزمی ئیسلامی بەگشتی و ئەلقاعیدە بەتایبەتی، هێرشی کردە سەر ئەفغانستان و دەسەڵاتی تالیبانی بە هاوکاریی هێزکانی ئیئتلافی باکوور جێگیر لە دۆڵی پەنجشیر(هێزە جیهادیەکانی دژی تالیبان) رووخاند، بەمەبەستی بەرەوپێشبردن و بەکردەوە گەیاندنی ئامانجەکانی خۆی، واتا جێگیرکردنی دەسەڵات و هەژمونی لە ناوچەکە، دەسەڵاتێکی نوێی لەو وڵاتە لە ژێر ناوی “کۆماری ئیسلامیی ئەفغانستان” لە سەربنەما و قەوارەی رژیمە دیموکراتیەکان دامەزراند. کە لە ڕاستیدا مەبەست نەتەوە سازیی و دەرهێنانی ئەفغانستان لە قەوارەی تایفەیی و بەنەتەوەکردن بوو، تا ببێتە

نو□نگ□□ی□ک ب□ و□اتانی ئیسلامی. ئ□و□ بوو ک□وت□ م□ر□ ک□کردن□و□ و د□و□□ت و س□رک□مار و پارل□مان(لویی ج□رگ□) پ□که□نان و هاوکات ب□ل□شار پوول و پار□ی رژاند و سپا و ه□زی نیزامی و پ□لیسی س□رل□نو□ی و ب□ پ□و□ر□کانی خ□ی دارشت□و□. پاش ماو□ی□کی ک□م ناو□ندی ج□رب□ج□ری د□موکراتی و ئازادیی سیاسیی(نیسبی) و ب□تایب□ت ئازادیی ب□ ژن ل□ بواری ج□رب□ ج□ر هاتن□ ئاراو□. واتا ه□موو چت ب□روا□□ت وا د□چوون□ پ□ش ک□ ئامریکا د□یویست.

ب□□ام خال□کی ه□ر□ گرنگ ک□ ئامریکا ل□ی خاف□ بوو، ق□وار□ و پ□کهات□ی ع□شیر□یی- تایف□یی و داواک□وتوویی ئ□فغانستان بوو ک□ ل□ □استی دا ل□مپ□ر□کی گ□ور□ ل□ ب□رامب□ر ئ□و پلان□ ستراتیژیکی□ی ئامریکا بوو. ه□رچ□ند خودی پلان□ک□ش ت□نیا رووک□ش بوو و ل□ راستیدا دیموکراتیز□کردنی بن□□□تی و □استی□قین□ی ئ□فغانستانی ر□چاو ن□د□کرد.
ه□ر پاش دام□رزانی د□س□□اتی نو□ ل□ ئ□فغانستان و □ژانی دولاری ئامریکائ و ی□ر□ی ئورووپایی، ناب□رامب□ری و ه□□اواردن ل□ د□س□□ات د□رک□وت. ب□ه□ی ن□بوونی پلان□کی عاد□ان□ و گونجاو ل□گ□ل ه□لوم□رجی ع□شیر□یی ئ□فغانستان، ک□ ل□ ن□ت□و□ و ک□م□ ن□ت□و□ و تایف□ی جیاوازی پ□کهاتو□، چ□ند تاقمی مافیایی ل□ ی□ک دوو ن□ت□و□ د□ستیان ب□س□ر جومگ□کانی د□س□□ات و دارایی د□و□□ت دا گرت، ک□ ئاکامی س□ره□□دانی گ□ند□□ی و ک□ینی خ□□ک ب□ پار□ و پل□ بوو. ئ□م گ□ند□□یی□ ه□موو بوار□کانی د□س□□اتی گرت□و□ و وایل□هات ت□نان□ت ئامریکایی□کانیش ملیان دا ب□ گ□ند□□ی و مافیاگ□ریی و ق□بوولیان کرد. چوونک□ پ□یان وا بوو ب□و ش□و□ باشتر پلان□کانیان ج□ب□ج□ د□ب□ت.
ب□ زانیاریی زیاتری خو□ن□ر ک□م□□گ□ی ئ□فغانستان ل□ زیاتر ل□ ٤٠ ن□ت□و□ و ک□م□ ن□ت□و□ و تایف□ پ□کهاتو□ و ه□شتا ب□و ئاست□ ن□گ□یشتو□ ک□ ه□موویان خ□یان و□ک “ئ□فغان” پ□ناس□ بک□ن و و□ک ی□ک ن□ت□و□ د□رک□ون. ه□رئ□و□ش ی□ک□ک ل□ ه□کار□ س□ر□کی□کانی پ□شهاتنی ه□لوم□رجی ئیم□□ی ئ□فغانستان□. ن□ت□و□ و ک□م□ن□ت□و□ و تایف□کانی ئ□فغانستان بریتین ل□: ١- پشتون ٢- تاجیک ٣- ئوزب□ک ٤-ه□زاره ٥- تورکمن ٦- ب□لووچ ٧- ئیماق ٨- نورستانی ٩- پ□ش□یی ١٠- تورک ١١- ع□ر□ب ١٢- سادات ١٣- پامیری (واخانی ی□کان، منجانی ی□کان، شغنانی ی□کان، ئ□شکاشمی ی□کان، زیباکی ی□کان و سنگلیچی ی□کان) ١٤- گ□ج□ر ١٥- م□جددیان ١٦-ق□رخیز ١٧-کورد ١٨-قرلق ١٩- خواجه گان ٢٠- قزلباش ٢١-ق□زاق ٢٢-ی□فتلی ٢٣- تاتار ٢٤-براهوی ٢٥-ب□یات ٢٦- ج□مشیدی ٢٧- پراچی ٢٨- ئورمر ٢٩- مغول ٣٠- شاخیلان – ٣١- لقیان –

٣٢ لوەخابی ٣٣- تیموری ٣٤- گوَر ٣٥- خلیلی ٣٦- سوریان ٣٧- سجانی ٣٨- چنگری(مسلی) ٣٩- سیکان ٤٠ جوگی – ٤١- یەهود و…

پاش هێرشی ئامریکا و هاوپیمانانی بۆ سەر دەسەڵاتی تاڵەبان، ئەگەرچی ئەو دەسەڵاتی رووخا، بەڵام تاڵەبان ناوەندەکەی بە پاکستان(باوکی رووحیی تاڵەبان) گواستەوە و شەڕکەرەکانی لە زۆربەی ناوچەکان شاخاوییەکان و لە دەرەوەی شارەکان مانەوە و شەڕیان دژی ئامریکا و دەوڵەتە دەسنیشانکراوەکەی درێژە پێدا. ئەم ڕەوەندە نزیک ٢٠ ساڵ درێژەی کێشا و ئامریکا و هاوپەیمانە ئوروپاییەکانی لەم ماوەدا زیاتر لە ٢٠٠٠ میلیارد دولاریان لە ئەفغانستان هەزینەی هێزی نیزامیی و دەوڵەت و چەک و چۆڵ کرد، بەڵام هیچ پێشکەوتنێکیان نەلەباری نیزامی و دەرکردنی تاڵەبان بەدەست هێنا؛ نەش قەوارەی حکوومەت گۆڕانی بەسەردا هات وا هەروا بە گەندەڵی و ناکارامەیی مایەوە. کە دزیی، بەرتیل وەرگرتن، نیپۆتیزم(خزم خزمەنی) و نان بەقەرزدان بەرچاوترین یان بون. تا ئاخری دوناڵد تراپب و ڕاوێژکارانی بەو ئەنجامە گەیشتن کە نە دەتوانن تاڵەبان لەبەین بەرن، و نەش دەسەڵات لە کابول دەتوانێ چآکسازیی بکات. بەشێوەی دیار ترامپ ڕایگەیاند کە : "بەو دەوڵەتەی کە لە کابول هەیە، ئێمە هیچمان پێناکرێ و بەهوودە پارە بە فیڕۆ دەدەین. ئەوە داعەش و تالەبان دژی یەک خەریکی شەڕن. با ئێمە لێیان گەڕێن یەکتر لەناو بەرن."(گێڕانەوەی زارەکی).ئەوەبوو وتوێژیان لەگەل تالەبان دەسپێکرد و سەرەنجام لە "دەوحە"ی قەتەر، پاش چەندین دانیشتن ڕێککەوتنامەیەکیان واژۆ کرد کەلە دووخاڵی سەرەکی پێک هاتبوو: ١ – ئامریکا و هاوپەیمانانی هەموو هێزەکانیان تا ئاخری ئاگۆستی ٢٠٢١ لە ئەفغانستان ببەنەدەر. ٢ – تالەبان بەڵێن دەدات کە ئیجازەی تێکۆشان بە هیچ هێزێکی تێرۆریستی و لەوانە ئەلقاعیدە لە ناوچەی دەسەڵاتی نەدات. دیارە وەک دەرکەوتووە، ئەو ڕێککەوتنامە خاڵی دیکە و بەتایبەت چەند خاڵی نهێنی لەخۆ گرتوە کە نە ئەمریکا و نە تاڵەبان ئاشکرایان نەکردوە.

پاش کۆتایی هاتنی ماوەی سەرکۆماریی ترامپ و هاتنە سەرکاری "بایدن"، دەسەڵاتی نوێ لە ئامریکا وەفاداریی خۆی بە ڕێککەوتنکە لەگەل تالەبان ڕاگەیاند. کاتێک لە "جۆ بایدن" پرسیار کرا کە هۆکاریی درێژەدانی ڕێبازی ترامپ چییە؟ وەڵامی دایەوە کە هەر ڕۆژێک بێت ئێمە دەبێ کۆتایی بە "شەڕە بێ کۆتاییەکان" بێنین. هێشتا ماوەیەک بۆ کاتی چوونەدەری هێزی ئامریکا و هاوپەیمانەکانی مابوو کە بایدن ڕایگەیاند زووتر لە وادەی دیاریکراو، کشانەوەی

هێزەکانی وڵا تەکەی لە ئەفغانستان دەستپێدەکات. ڕاست چەند ڕۆژ داوای ئەم قسانە بوو کە جم و جووڵی تاڵەبان زیادی کرد و چەند شار و شارۆچکەیان گرتەوە.
هاوکات هێزەکانی ئەفغانستان کە ژمارەیان بەڕواڵەت و بە فەرمی ٣٦٠ هەزار کەس دەبوو ، کاتێک دڵنیا بوون ئامریکا پشتیانی بەرداوە، بەیەکجاری ورەیان ڕووخا و لە زۆر شوێن بێ تەقە سەنگەرکانیان تەحویلی تاڵەبان دەدا. پێویستە هەر لێرە ئیشارە بەوەش بکەم کە ڕاستە ژماری هێزی چەکداری ئەفغانستان ٣٦٠ هەرزار کەس ڕادەگەیەندرا، بەڵام لە راستیدا ژمارەکی زۆری "بن دیوار" واتا تەنیا ناویان بە مووچە لە لیستی هێزە چەکدارەکاندا بوو. کە ئەمەش بە لایەنەکی دیکەی گەندەڵی دەوڵەت و کاربەدەستانی بێ ئەژمار دێت.
لە ماوەیەکی کورتی چەند حەوتوویی دا ئامریکا و هاوپەیمانانی (پێش وادەی دیاریکراو) زۆربەی هێزەکانی خۆیانیان لە ئەفغانستان کشاندەوە، هاوکات تاڵەبان پێشرەویەکانی خۆی درێژە پێدا و هێزەکانی دەوڵەت، ئوردوو(ئەرتەش) و پۆلیس سەرەنجام تووشی داڕمان و ئاشبەتاڵ هاتن و ئەشرەف غەنی (سەرکۆمار) یش بە زیاتر لە ١٥٠ ملوێن دولارەوە بەشەو هەڵات. بەوشێوە کۆتایی بە ٢٠ ساڵ دەسەڵاتی دانراوی ئامریکا لە ئەفغانستان هات.

دیارە پێویستە ئیشارە بەوە بکرێ کە لەو ماوەدا سەرەڕای هەبوونی دەسەڵاتێکی گەندەڵ و دز و ناکارامە، بەهۆی هەبوونی فەزایەکی شێوە دیموکراتیانە و ئازادیی و ئازادیی فەردی، لە زۆرێک لە شارەکان و بەتایبەت کابول(پێتەخت) چەشنێک لە کەش و هەوای دێموکراتی سەریهەڵدابوو کە بەکورتی دەکرێ ئیشارە بە هەبوونی ڕاگەیەنەریی (تا ڕادەیەک) ئازاد وەک تەلەفزیون و چاپەمەنی و ئینتەرنەت بکرێت.
هاوکات سەرهەڵدانی سەندیکا جۆربەجۆرەکان، هەبوونی ئازادیی تاکەکەسی و لە هەموو گرینگتر ئازادیی ژنان و بەشداریان لە ژیانی کۆمەڵایەتیی و چالاکبوونیان لە بواری جیاواز بوو. هەروەها لەم ماوەدا کۆمەڵگەی مەدەنی پێشکەوتنێکی بەرچاوی بەخۆیەوە بینی کە هەموو ئەمانە دەبێ بە دەستکەوتی کۆمەڵانی خەڵک و کۆمەڵگەی ئەفغانستان لە ماوەی ئەو ٢٠ ساڵە دا بزانرێت ، کە بێگومان توانیویە گاریگەییەکی زۆر لەسەر کۆمەڵانی خەلک و بەتایبەت لاوان دابنێ. هەرئەم گاریگەرییەیە کە ئەمڕۆ دەتوانێ بنەمای سەرهەڵدانی خۆڕاگرییەکی جەماوەری – مەدەنی(بەتایبەی لە نێو ژنان و لاوان دا)دژی دەسەڵاتی رەشی تاڵەبان بێت. چوونکە هەلومەرجی ئیمڕۆی ئەفغانستان لەگەل سەردەمی دەسەڵاتی یەکەمی تاڵەبان زۆر جیاوازە. هەر ئەوەشە کە تاڵەبان بەڕواڵەت ڕادەگەیەنێ کە گۆڕانی بەسەردا

هاتوە. هەرچەند بە گومانەوە چاو لە بەڵگەکانی تاڵەبان دەکرێ، بەڵام هەموو ئەمانە ئایەندە و چەند و چۆنی رێزبەستی کۆمەڵگە لە ئاست تاڵەبان و دژکردەوەی ئەو هێزیە دەریدەخات.

لە کۆتایی ئەم بەشە هۆکارەکانی رووخانی دەسەڵاتی ٢٠ ساڵەی سەربەئامریکا لە ئەفغانستان بەکورتی دەسنیشان دەکەم کە بریتین لە :

١ . نەبوونی باوەڕ بەخۆ لە دەسەڵات و پشت بەستن بە هێزی مادیی و نیزامیی ئامریکا. هاوکات بوونی چەشنە مافیایەک لە دەسەڵات کە ئەوەی لای گرنگ نەبوو برژەوەندیی گەل و نیشتمان بوو.

٢ . نەبوونی هەستێکی یەکگرتوویی نەتەوەیی (ئەفغان) و دابەش بوون لە نێوان نەتەوە و کەمەنەتەوە و تایفەکاندا. کە چەند تاقمی یەک دوو نەتەوە دەسەڵات بەدەستەوە دەگرن و ئەوانی دیکە دەخەنە پەراوێزەوە.

٣ . بێ باوەڕی و توورەیی بوونی گشتی(کۆمەڵانی خەڵک) لە دەسەڵاتی گەندەڵ و دز. بەشێوەیەک کە کۆمەڵانی خەڵک ئەو دەسەڵاتەیان بە هی خۆ نەدەزانی و بەهیچ چەشنێک لە بەرابەر تاڵەبان دا پشتیوانیان لێ نەکرد.

٤ . هەبوونی گەندەڵیی و بن دیوار لەنێو هێزی چەکدار. بەشێوەیەک کاتی هێرشی تاڵەبان لە ٣٦٠ هەزار چەکداری ئوروو (لەشکەر)، پۆلیس و هێزی ئاسمانی؛لە ماوەی ١٠ رۆژدا لە تاڵەبان(کە دەگوترێت بە ٦٠ هەزار چەکدارەوە هێرشەکانی دەسپێکرد) هەرەسیان هێنا. کە یا سەنگەریان چۆلکرد و هەڵاتن، یا چوونە ریزی تالەبانەوە.

٥ . هەڵاواردنی تایفەیی لەنێو هێزی چەکدار و ئیدارەی دەوڵەت و تەنانەت کۆمەڵگە.

٦ . هەبوونی بێ باوەڕیی لە نێو هێزەچەکدارەکان و نەبوونی هەست و سۆزی نیشتمان پەروەریی، کە سەرەکیترین هۆکاری داڕمانی هێزی چەکداری ڕاهاتوو بە تەکنیکی شەڕ و خاوەنی پێشکەوتووترین چەک لە بەرابەر تاڵەبانی کلاشینکوف بەدەستی موتور سواردا.

بەشی دووەم :حکوومەتی هەرێمی کوردستان، ئەزموونەکانی تا ئێستا

بۆ ئەوە دەقەکە زۆر درێژ نەبێتەوە، یەکڕاست دەچمە سەر باسەکەم. نایشارمەوە منیش یەکێک لەوانەم کە لەو باوەڕەدا دام کە گەر بێتو هەر هێرشێکی دەرەکی(مەبەست دەرەوەی هەرێمی کوردستانە) بکرێتە سەر حکوومەتی هەرێم ، نە حکوومەت و نە هێزی چەکداری بەرگە ناگرن و بەداخەوە تووشی هەرس دێن و دیسان کارەستات رووددەکاتەوە باشووڕ و تێکڕای نەتەوەی کورد لە هەرچووارپارچە داخدار و تازیەبار دەبن.

لە پێشەکیی ئەم دەقەدا باسی هەڵوەست گرتنی کاربەدەستانی حکوومەتی

هەرێم لە ئاستە ئەو بیر و بۆچوونانەم کرد کە خەڵک و بەتایبەت رووناکبیران پاش رووخانی دەوڵەتی ئەفغانستان و بەراوەردکردنی حکوومەتی هەرێم لەگەڵ چۆنیەتی ئەو هەرەس هێنانە کرد. کە ڕاگەیەندراوی فەرمیی مەسعوود بارزانی نموونەی هەر دیاری ئەو بەرسقدانانەیە.
گەرچی بەڕواڵەت بارزانی لە حکوومەتی هەرێم دا هیچ پلەیەکی نییە، بەڵام جار جار بە ئەوە لە جێگەیەک یا ناوەندێک پەسند کرابە، پاشناوی "مەرجەع" لە ناوەکەی زیاد دەکەن . لەکاتێکدا تەنیا دەبێ وەک سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان ناو ببرێ و حیسابی بۆ بکرێ. بەڵام لە کردەوەدا دەبینرێت، هەشتا خاوەن پلەیەکی سەرترە لە نەچیروان بارزانی(سەرۆکی حکوومەت)، کە ئەمە تەنیا دەرخەری ئەو ڕاستییە کە قەواری دەسەڵاتی هەرێم لە کردەوەدا عەشیرەییە. هەر ئەوەشە کاتێک پلەدارێکی بیانی دەچێتە هەرێم، دەبێ پێش هەموو چاوی بە مەسعوود بارزانی بکەوێ، پاشان ڕەنگە سەرۆکی هەرێم و سەرۆکی حکوومەت ببینێ(هەرچەند ئەوانیش هەر برازا و کوڕی بارزانین). بەڵام مەگەر بە هەڵکەوت ئەگینا کەس ناچێتە سەردانی سەرۆکی یەکێتی نیشتمانی. لەکاتێکدا هەردوو حیزب بەڕواڵەت شەریک و کەم و زۆر برابەشن لە داهات و دەسەڵاتدا؟

ئەگەر لەو بنەما عەشیرەییە بگەڕێین کە بەداخەوە لە هەموو شووین بە دواکەوتوویی وەردەگیرێت، با چاوێکی خێرا بەسەر مێژووی حکوومەتی هەرێم دا بگەڕێین و ببینین لە نزیک بە سی(٣٠) ساڵی ڕابردوودا لە سەنگەری دیفاع لە باشوور چ کارنامەیەکی هەیە. با هەر لێرە ئەوە بڵیم کاتێک باسی حکوومەتی هەرێم دەکەم مەبەستم هەردوو حیزبی پێکهێنەرییەتی، واتا پارتی و یەکێتی.
لە بەهاری ٩٢ بەهۆی شەڕی کوەیت و سەرقاڵی و لاوازیی دەسەڵاتی بەعس، لە باشووری کوردستان ڕاپەڕینێک لە لایەن کۆمەڵانی خەڵکەوە سەریهەڵدا کە ئەنجامی ڕاماڵینی بەعس، هاتنەوەی هیزی سیاسییەکان لەژێرناوی بەرەی کوردستانی و پێشمەرگە بوو . هەر لە یەکەم ڕۆژەکانەوە پارتی و یەکێتی سەرەڕای ئەوە لە بەرەیەکدا بوون، چوونە بواری دژبەری و ڕەقابەتەوە. بەوشێوە هەر لە سەرەتاوە بواری چالاکبوونەوەی بیری "جەلالی و مەلایی" یان بووژاندەوە. دەسبەجێ کەوتنە سەرباز گیریی و دادەدانی جاشەکان. بەداخەوە یەکیتی کە تا ئەوکات نوێنەرایەتیی هێزی وردەبورژوازیی شاری دەکرد و توێژێکی بەرینی خوێندەوار و رووناکبیری لە خۆگرتبوو، بە سیاسەتەکانی جەلال تاڵەبانی ، روی لە عەشیرەگەریی و لە ڕەقابەت لەگەڵ پارتیدا، ئەویش کەوتە جاش کۆکردنەوە. بەوشێوە هەردوولا فیکر و سیستەمێکی

عەسکەری(سەربازی)یان بەسەر کۆمەڵگەدا زاڵکرد و رۆڵ و دەسەڵاتی کۆمەلانی خەڵک کە بەخوێنی رۆڵەکانی ڕاپەڕینی سەرختبوو و ئەوانی لە هەندەران و بەتایبەت ئێران گەڕابوەوە،لە پەراوێز خرا.
بەڵام بەداخەوە زۆری پێ نەچوو بەعس بە گرتنەوەی کەرکووک هێرشی هێنایەوە، ئەمە یەکەم ئەزموونی پارتی و یەکێتی و هێزەکانی دیکە بوو کە نیشان بدەن تا چ ڕادەیەک بە پارێزگاریی لە ئەوەی ڕاپەڕین دەستی خستبوو، ئامادەن. بەداخەوە دیتمان هیچ بەرەنگارییەکی ئەوتوو (بەجگە لە چەند وردە شەڕێ نەبێ) نەکرا و خەڵکیش کە زۆر لەسەر هێزەکانی یەکیتی و پارتی حیسابیان دەکرد، بەدوای هێزەکانەوە کەوتنە هەڵاتن و ئەنجامی “کۆڕەو”ە کە بوو کە دیتمان چ کارەساتێک لە خەلک قەوما، کە تەنانەت وڵاتانی دەرەکیش بەزەییان بە کوردا هات. تا ئەوەی بە پێشنیاری بەڕێز میتران سەرۆککۆماری سوسیالیستی فەرانسە و پشتیوانی چەند وڵات “ناوچەی دژە فڕین” (NO FLY ZONE) لە لایەنی ئەنجومەنی ئاسایشی ڕێکخراوی نەتەوەکانی یەکگرتوو بۆ پاراستنی کوردان لە قەڵاچۆ کردن پێک هات.
بەهۆی ئەو بڕیارەی ئەنجومەنی ئاسایش، بەعس بەهۆی لاواز بوون لە ناوچەی دژە فڕین (زۆنی ٣٦ دەرەجە) و پارێزگاری سلێمانیش(کە بڕیاری ئەنجومەنی ئاسایش نەیدەگرتەوە) پاشەکشەی کرد، دیسان پارتی و یەکێتی گەڕانەوە و حکوومەتی هەرێم و پارلەمان و دەوڵەتیان دامەزراند. کە ئەویش هەر لە ژێر سیبەری هێزی چەکداردا بوو، کە تا دەهات زیادیان دەکرد. بەشێوەیەک کەلە وەرگرین و داڵدەدانی جاشە ناو زڕاوەکان کە تەنانەت دەستیان بە خوێنی پێشمەرگە و خەڵک سوور بوو، کەوتنە پێشبڕکێ و رەقابەت و سەرەنجامیش هەرئەو جاشانە کە ئێستە ئیرە ناوی پیرۆزی پێشمەرگەیان پێ بەخشرابوو، شەڕێکی خوێناویی چەند ساڵەیان بەسەر ئەو دوو حیزبە و لە ڕاستیدا خەڵکی باشووری کوردستان سەپاند کە وێڕای هەزاران کوژراو، و “دیل ئیعدام کردن”، سەلماندی کە پارتی و یەکێتی ئەگەر شەڕی بەعس و سپای دەرەکیان پێ ناکرێ، لە شەڕی مەلایی و جەلالی و کورد دژی کورد زۆر ئازا و بە ورەن. ئەو شەرە و روداوەکانی داهاتوی، بەتایبەت بەکارهێنانی هێزی چەکدار و ئەمنییەتی و پێکهێنانی ترس و خۆف دژی هاووڵاتیان و تەقە لە خۆپیشاندەران و تەنانەت تیرۆری رخنەگران، سەلماندیان کە پێشمەرگە ڕاستەقینەکان لەناو هێزی چەکداریان دا دەوریان نەماوە و هێزەکانیان تەنیا بۆ شەڕی ناوخۆ و دژی خەڵک پەروەردە کردەوە.

ئەنجامی شەڕی ناوخۆ “باڵکانیزەکردن”ی باشووری کوردستانی لێکەوتەوە. بەوشێوەیە کە لە قۆناخی دووەمی شەڕی ناوخۆ، پارتی رووی

لە بەعس کرد و بە پشتیوانیی تانگ و تۆپ و عەسکەری عیراق، یەکێتی لە هەولێر دەرپەڕاند و تا سلێمانی رویشت. لەولاوە ئێران ئەوەی بەقازانجی خۆی نەدەزانی پشێوازیی لە داخوازی یەکێتی کرد و بە پاڵپشتی سپای قودس و سپای پاسداران ، لە دژی هێرشەکدا شووێنە لەدەست چووەکانیان گرتەوە و دەرویشت کە هەولێریش بگرێتەوە، بەڵام هەڕەشەی تورکیە و عێراق سپای پاسدارنی ناچار کرد پێشرەویەکانی لە “دەگەڵە” ڕاگرێ و بەشەوە باشوور بووە ذوو دەسەڵاتی مەلایی و جەلالی و هەرکامیان حکوومەت و پارلەمانی خۆیان لە هەولێر و سلێمانی پێک هێنا.
وەک دەبینین کە تا ئێستە لە یەکێتی نەتەوەیی و تێکشکاندنی هێرشی داگیر نەک هەر خەبەرێک نیە، بەڵکە تەنیا پەلکێشی هێزی داگیر کەر دەبینین و ئازایەتی لە شەڕی ناوخۆ.

پاش چەندساڵ تاڵەبانی و بارزانی ئاشت بوونەوە و تاڵەبانی بە ئەوەی ببەتە سەرکۆماری عێراق، کەوتە تەنازول کردن بە بارزانی و هەر ئەوەش بەرە بەرە بوە هۆکاری زاڵبوونی بارزانی بەسەر یەکێتی و هەموو جومگەکانی حکوومەت دا. بەو شێوە ئەگەرچی باشوور لە نێوان پارتی و یەکێتی دابەش بوە، بەڵام پشک و دەسەڵاتی پارتی (لە پلە و پایە و دارایی و سامانی گشتی) زۆرترە.
بە نیشاندانی ئەوەی کە ئەو هێزە زل و زەبەلاحەی پارتی و یەکێتی هەر شەڕی کورد بە کوردیان پێدەکرێ، هێنانەوەی چەند نمونە بە پێویست دەزانم. لە ساڵی ٢٠١٧ داعەش هێرشی کردە سەر شەنگال بە گوێرەی سەرچاوەکان لانیکەم نزیک بە ١٥٠٠٠ هیزی پارتی لەوێ دەبن. داعەش پاش گرتنی موسڵ، ترسەکی خستبووە نێو سپای عێراق و تەنانەت هێزی حیزبە کوردیەکانیشەوە. بەیە بە هێزێکی ٥٠٠ کەسیەوە هێرش دەکاتە سەر شەنگال و بە تەقە(دووبارەی دەکەمەوە بە تەقە) دەیگرێ. کاتێک داعەش وا بەسووک و ئاسانی شەنگال دەگرێ، بەرەو هەولێر رێدەکەوێ. بە هێچ لەمپەرێک تا مەخموور دێت. خەبەری هاتنی داعەش بە مەخموور دەگاتە هەولێر، دڵە راوکە و هەڵات هەڵاتیش دەکەوێتە هەولێر. بەڵام داعەش بەهۆی نەبوونی هێزی پێویست و هەروەها هەبوونی بنکەیەکی چەند کەسی لە هێزەکانی پ ک ک لەو دەڤەرە، کە پێش بەداعەش دەگرن و تێکیان دەشکێنن، لە مەخموور تێکدەشکێ و بەو شێوە هەولێر لە کەوتن دەرباز دەبێ.
دەگوترێت مەسعوود بارزانی کاتێک داعەش دەگاتە مەخموور، داوا لە تورکیە دەکات لانیکەم بە فرۆکە پشتیوانی بکەن. بەڵام تورکیە کە خۆی باوکی داعەشە، هیچ وەڵامێک ناداتەوە. ئەوسا داوای یارمەتی لە ئێران دەکات. لە هەر حاڵ ئێوارە رۆژی پاش تێکشکانی داعەش لە

مەخموور، بەدەستی گریلاکانی پ ک ک، تەلەفزیونەکانی باشوور و لەوانە زمانحاڵی پارتی واتا "کوردستان تیڤی"، دیداری مەسعوود بارزانیان لە بنکەیەکی پ ک ک بڵاوکردەوە کە بە نیشاندان بە تورکیە و سپاس و پێزانین سەریانی دابوو. من هەر ئەوکات ئەو دیدارەم بە هەلێکی باش زانی کە بکرێتە هەوێنی تەبایی و نزیکایەتیی نێوان پارتی و پ ک ک. بەڵام بەداخەوە وەدی نەهات.
نموونەی دیکە گرتنەوەی کەرکووک بە دەسکیسی ئێران و بەدەستی حەشدی شەعبی.
لە کاتی گرتنی موسڵ لەلایەن داعەشەوە، سپای عیراق تووشی هەرس و شکستێکی سەرشۆڕانە و سەرسووڕهێنەر هات. میلیاردها دولار چەک و چەل کەوتە دەستی داعەش و سپایەکی چەند دەهەزار نەفەریی لەشکەری عێراق لەبەریەک هەڵوەشا. ئەوە دەرفەتێکی رەخساند کە هێزەکانی پارتی و یەکێتی، جێگەی سپای عیراق کە لە ناوچە "چێ ناکۆکییەکان" هەڵاتبوون بگرنەوە و ڕایانگەیاند: "مادە ١٤٠ مان خەمان جێبەجێ کرد" و ئیتر ئەم ناوچانە(بە کەرکووکیشەوە)هەتا هەتایە چۆڵناکرین و بەشێکی جیانەبوە لە هەرێمی کوردستا نن.(جێگەی ئاماژەیە مادەی ١٤٠ پسەند کراوی پارلەمانی ئێراقە و لەسەر ناوچە دابراوە کوردیەکانە لە هەرێم بە کەرکووکەوە.). بەڵام وەک دیتمان لە ئوکتوبری ساڵی ٢٠١٧ بە دەسکیسی حکوومەتی ئێران و بە فەرماندەیی قاسم سلێمانی و چرای سەوزی حکوومەتی تورکیە، هێزەکانی حەشدی شەعبی هێرشیان کردە سەر کەرکووک و ناوچە جێناکۆکییەکان و بەجگە لە چەند وردە شەڕ نەبێ، هەموویان لە یەک ڕۆژدا گرتەوە و دەیان هەزار هێزی یەکێتی و پارتی گەڕانەوە دواوە. ئەڵبەت پێویستە ئەوە باسبکرێ کە یەکێتی لە کەرکووک و زۆرەک لە ناوچە دابڕاوەکان خاوەن هێز و دەسەڵاتی زۆرتر بوو. بەڵام بەپێچەوانەی ڕاگەیەندراوە پڕ لە هەڕەشەکانی لەسەر گرتنەوەی کرکووک و ناوچەکانی دیکە ، لە شەوەک دا نزیک بە نیوەی خاکی باشووری کوردستانی پێشکەش بە حکوومەتی عێراق کردەوە.
تا ئیرە باس لە هێزی چەکدار و تواناییەکان کراوە. من بە هێنانەوەی ئەو چەند نموونە لەو باوەڕەدام کە هێزی چەکداری پارتی و یەکێتی بە ڕۆح و وەرە و باوەڕی مەلایی و جەلالی پەروەردە کراون ئینسافەن لە شەڕی ناوخۆدا بەوەرە و ئازان بە براکوژی. بەڵام بە شەڕ لەگەل بێگانە تا ئیستا نیشانیان داوە کە خۆیان لەو شەڕە نادەن و ئەگەریش چەند شەڕێکیان لەگەل داعەش کردبێ، وەک دوناڵد ترامپ وتی: "هێزەکانی کورد بە پشتیوانی فڕۆکەکانی ئێمە هیچیان پێ ناکرێ". بە ڕاستیی ئەو وتەی ترامپە، من گرتنی ناوچەی هەورامان لەلایەن تێرۆریستە جیهادیە کوردەکان بە نموونە دەنمەوە کە چەند ساڵ لەو ناوچە حکوومەتیان کرد، یەکێتی چەندین جار ویستی هەورامان

بگرێتەوە و دەریاپەڕێنی، بەڵام نەیتوانی هەموو هێرشەکانی تێک شکان. بەڵام سەرەنجام ئامریکا بە مووشەکی زەوی بە زەوی، دەریا بە زەوی و بومبارانی فڕۆکەی ب.٥٢ و فڕۆکەی شەڕکەر دەریپەڕاندن.

وەک باسم کرد حکومەتی هەرێم (لە ڕاستی پارتی و یەکێتی) بە پشتیوانی هێزی چەکدار و دامەزراندنی دەسەڵاتێکی پۆلیسی – ئەمنیەتی دەسەڵات بەڕێوە دەبەن. هاوکات حکوومەتەکەیان تووشی گەندەڵیی پڕ لە قەیران هاتوە، بە شێوەیەک کە هەموو بەرپرسان خۆیان باسی گەندەڵی دەکەن. نیپۆتیزم(خزم و خزمەنی) وەکو خۆرە بەجەستەی ئەو دەسەڵاتەوە چەسپاوە. دزیی و تاڵان ئیتر شاراوە نییە، هەروەها هەر بەرپرس و فەرماندەیەک خاوەن هێزی چەکداری خۆیە و زۆر بەداخەوە عەشیرەگەریی بە تەواوی لە لایەن حکووومەتەوە بووژێندراوەتەوە. هەر خاوەن پلەیەک بیەوێ دەتوانێ خزمی خۆی بە پلەی جۆربەجۆر(وەزیر، ئەفسەر، پێشمەرگەی دێرین و...) خانەنشین بکات. کێشەی بن دیوار یەکێک لە گەورەترین کێشەکانی حکوومەتی هەرێمی کوردستانە و لە هەموو گرینگتر بەهۆی دابەشکردنی باشوور لە نێوان جەلالی و مەلایی، بەرە بەرە باشوور خەریکە لە قەواری نەتەوە(کورد) دەردەچی و دابەش دەبێ بە تایفە و عەشیرە و بە تایبەت حیزب(کە ئێستە ڕۆڵی عەشیرەیان هەیە) .

پێم باشە لێرەدا گەر زۆر بە کورتیش بوە باسێکی ڕێباز و سیاسەتی حکوومەتی هەرێم لەگەڵ دەوڵەتانی ئێران و تورکیە بکەم. ڕاستی ئەوەیە کە لەمبارەشەوە ئەمە خاوەن سیاسەت و ڕێبازێکی یەکدەست نین. واتا پارتی و یەکێتی هەرکام سیاسەت و ڕێبازی خۆیان ڕەچاو دەکەن. هەر ئەوەشە کە چاو لە ناوچەی پارتی(زەرد) بکەین و لەگەڵ ناوچەی یەکێتی(سەوز) بەراوەردی بکەین دونیایەک جیاوازیان تێدا دەبینین ، تەنیا مەگەر لە یەک خاڵ دا هاو بەش بن، ئەویش بە باوەڕی بە دەسەڵاتی خۆیەک و بە ئاسانی سەرکوت کردنی هەر ئیعترازێکی کۆمەڵانی خەڵکە. لەباری پەیوەندیی دەرەوە، پارتی بە تەواوی چووەتە ژێر ڕکێفی دەوڵەتی داگیرکەری تورکیە و خۆی لەگەڵ هەموو سیاسەتە داگیرکارانە کانی ڕێکخستوە. بەشێوەیەک کە تورکیە خاکی باشوور داگیر دەکات، خەڵکی باشوور دەکوژێت تا ئیستە تەنانەت یەک ڕاگەیەندراوی ئیعترازی دژ بە تورکیە و تاوانەکانی لە پارتی(هەروەها لە یەکێتی) نەبینراوە. لەولاشەوە دەبینین یەکێتی هەمان ڕێباز لەبەرابەر ئێرانەوە ڕەچاو دەکات. تا ئەو جێگایە ئێران خەریکە شیعەگەریی لە سلێمانی بەڕێوە دەبات. ئیتر جیا لە دیاریکردنی خەت و ڕێباز بە ڕێبەرانی یەکێتی و هەروەها دانانی

بنکەی جاسووسی و لەهەموو خراپتر، بڵاوکردنی مادە هۆشبەرەکان بە شێوەی سیستماتیک و ڕێکخراو و کوشتنی تێکۆشەرانی ڕۆژهەڵاتی. هەر دوو حیزب بەداخەوە لەماوەی دەسەڵاتدارییان دا بە کەڵکوەرگرتن لەو پارە زۆرەی دەستیان کەوتوە(کە لە ڕاستیدا سامانی نیشتمانین)، لەباتی بونیات نانی ئابووریەکی تەندروست و دامەزراندنی ناوەندی بەرهەم هێنان و دروست کردنی بواری کار و تێکۆشان بۆ خەڵک، کۆمەڵگەیەکی مشەخۆری چاولەدەستیان پێکهێناوە. کە دەبێ چاولە دەست بێ تا نیوە مووچەی پێ دەگات؟؟

کۆتایی:

پاش ئەو باسە دوور و درێژە و پاش هێنانە گۆڕێی راو و بۆچوون و رخنەکانم، دووپاتی بکەمەوە کە من بەهیچ شێوەیەک بە داڕمانی حکوومەتی هەرێم خوشحاڵ نابم هیچ، بەڵکوو دڵم وەژان دەکەوێ. هەروەها پێموایە هیچ ئینسانێکی هاونیشتمانیمانی (تەنانەت ئەوانەی وا توندترین رخنە دەگرن) نەک هەر هیوای رووخانی حکوومەتی هەرێم ناخوازن، بەڵکە بە لاواز بوون و بە ناکارامەیی نگران و پەرێشن. بۆیە بەرێوە بەرانی حکوومەت نابێ وەک دوژمن چاو لە رخنەگران بکەن. بەڵکە دەبێ گوێ لە کەسانی دڵسۆز بگرن و تەنانەت ئەگەر بە قازانجی خۆشیان و مانەوەی دەسەڵاتەکەیان بوێ، چاکسازییەکی ڕاستەقینە و پێداچوونەوە بە کردار و رێبازی تا ئیستاندا بکەن . رەخنەگر ئاوێنەی کرداری دەسەڵات و رێبەرانی سیاسییە. رەخنەگر بە هەر وڵاتێک فرسەتە، نابێ بە هەڕەشە بزانرێت.با رخنەکانیشی پێژان و بەسە بن.

لە کۆتایی دا بە ئەوەی هەر رخنەگر نەبووبێتم ئەم پێشنیارانە دەخەمە بەر دیدی خوێنەران و رێبەرانی حکوومەتی هەرێم:

١ . هەموان دەزانن کە هەم پارتی و هەم یەکێتی ساڵانێکی زۆر و ئێستاشی لەگەل بێ، لە زەلکاوی بیری مەلایی و جەلالیدا چەقیون. ئەم دیارە نگریسە ئەوە زیاتر لە نیو سەدەیە باشووری کوردستانی ورد و خاش کردوە. تەنانەت شوناسی نەتەوەیی خستوەتە مەترسیەوە و هەموو نەهامەتیەکان (شەڕی ناوخۆیی، بێباوەڕی، بێ هیوایی کۆمەڵانی خەڵک لە دەسەڵات، مل زەبوونی پارتی و یەکێتی لەئاست داگیرکەرانی تورک و ئێرانی و بەفیڕۆچوونی ئابووری و وزەی وڵات) و… بەرهەمی ئەم دیارە نگریسەن. کۆتایی هاتنی یەکجاری بەم دیاردە (مەلایی و جەلالی)هۆکارێکی گەورەی پێشکەوتن دەبێ لە هەموو بوارەکاندا. ئاشکرایە ئەوەش هەروا بە قسە دەستبەر نابێ و پێویستیی بە ئیرادە و پڕۆژەی جیدییە.

٢ . گەڕانەوەی هەر دوو حیزب بۆ باوەڕ بە خەڵک و دەسەڵاتی خەڵک و دوورکەوتنەوە لە سیستەمی پۆلیسی – ئەمنیەتی و نیزامی گەریی و چەکدار زۆرکردن.

٣ . دوور خستنەوەی حیزب لە دەسەڵات، گەڕانەوەی سامانی گشتی بۆ خەڵک،

٤ . بەرەسمی ناسینی ئازادیی تاک لە کۆمەڵگە، بە رەخنەگرانەوە. ئازادیی ئیعتراز و خۆپیشاندانی کۆمەڵانی خەڵک.

٥ . پێکهێنانی سپایەکی نەتەوەیی کە هیچ هەیمنەنەیەکی حەزبی و تایفەیی بەسەرەوە نەبێت. پاڵاوتنی هێزی چەکدار لە خەڵکانی ناسالم لە بوارەکانی سیاسی و کۆمەڵایەتی.

٦ . دامەزراندنی ناوەندێکی ڕاگەیەنەریی (تەلەفزیون، رادیۆ، چاپەمەنی و سوسیال میدیا) نەتەوەیی سەربەخۆ لە حیزبی سیاسی.

٧ . بەسیستەم کردنی دامودەزگا حوکمی‌یەکان و پالاوتنی گەندەڵکاران.

کۆتایی ئاگۆستی ٢٠٢١